

İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi

Journal of Intelligence Research and Studies

Haziran 2023, Cilt: 2, Sayı: 2, ss.109-115

June 2023, Volume: 2, Issue: 2, pp.109-115

ISSN 2822-3349 (Basılı/Print)

ISSN 2822-3357 (Çevrimiçi/Online)

Makaleye ait Bilgiler / Article Information

Söyleşi / Interview

Makalenin Başlığı / Article Title

Doç.Dr. Ali Burak DARICILI ile Söyleşi: İstihbarat 101

Interview with Assoc.Prof.Dr. Ali Burak DARICILI: Intelligence 101

Yazar(lar) / Writer(s)

İÇAD

Atıf Bilgisi / Citation:

İÇAD. (2023). Doç.Dr. Ali Burak DARICILI ile Söyleşi: İstihbarat 101. *İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi*, 2(2), ss.109-115, DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/icad.13>

İÇAD. (2023). Interview with Assoc.Prof.Dr. Ali Burak DARICILI: Intelligence 101. *Journal of Intelligence Research and Studies*, 2(2), ss.109-115, DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/icad.13>

Terörizm ve Radikalleşme ile Mücadele Araştırma Merkezi Derneği

Research Center for Defense Against Terrorism and Radicalization Association

Adres/Address: Beytepe Mah. Kanuni Sultan Süleyman Bulvarı 5387. Cadde
No:15A D:58

06800 Çankaya/Ankara

www.icadergisi.com

e-posta/e-mail: editor@icadergisi.com

DOÇ.DR. ALİ BURAK DARICILI İLE SÖYLEŞİ: İSTİHBARAT 101

ÖZET

İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi ilk söyleşisini Doç.Dr. Ali Burak DARICILI ile gerçekleştirdi. Doç.Dr. DARICILI 1998 yılında Gazi Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde lisans eğitimini, 2010 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümünde yüksek lisans eğitimini, 2017 yılında Uludağ Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Ana Bilim Dalında doktora eğitimini tamamladı. Yüksek lisans eğitiminde “*The Role of International Community in the Bosnian Conflict; its Activities, Successes and Failures*”, doktora eğitiminde ise “Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya Federasyonu’nun Siber Güvenlik Stratejilerinin Karşılaştırmalı Analizi” konulu akademik tezleri hazırladı. 2000-2014 yılları arasında Başbakanlık’ta İstihbarat ve Güvenlik konularında “Meslek Memuru” olarak yurtiçi ve yurtdışında görev yaptı. 2014 yılından sonra akademik çalışmalarına yoğunlaşarak, özellikle “Siber Güvenlik, İstihbarat, Güncel Türk Dış Politika Meseleleri ve Terör” konularında araştırmalar yaptı. Doç.Dr. DARICILI halen Bursa Teknik Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Uluslararası İlişkiler bölümünde öğretim üyesi olarak görev yapmaktadır. 2023 yılı mayıs ayında yayımlanan “İstihbarat 101” başlıklı kitabı çerçevesinde Doç.Dr. DARICILI ile, istihbarat kavramı, istihbarat çarkı, Türkiye’de istihbarat çalışmaları, istihbaratın siyasallaşmasının sakıncaları ve özel istihbarat şirketleri gibi farklı konularda ufuk açıcı bir söyleşi gerçekleştirdik.

Anahtar Kelimeler: *İstihbarat 101, İstihbarat Kavramı, İstihbarat Çarkı, Türkiye’de İstihbarat Çalışmaları, Özel İstihbarat Şirketleri.*

İÇAD: Hocam, öncelikle “İstihbarat Çalışmaları ve Araştırmaları Dergisi” İÇAD ile söyleşi yapmayı kabul ettiğiniz için teşekkür ederiz. Kısa bir süre önce Türkiye’de alanın öncü çalışmalarından birisi olan “İstihbarat 101” adlı kitabınızı yayımladınız. Kitapların isimleri genellikle yazarın vermek istediği mesajı yansıtır. Siz kitabınız için neden “İstihbarat 101” başlığını seçtiniz?

ALİ BURAK DARICILI: “101”, evrensel akademik standartlara dayanan üniversite eğitim sistemlerinde, herhangi bir konu ile alakalı ilk dersi temsil etmektedir. Bu kapsamda kitabımıza bu ismi vermemizin nedeni, kitabımızın istihbaratın temel kavramlarını hem akademik bir akışıyla hem de gerçek vaka analizleriyle ortaya koyan, temel bir ders kitabı olması hedefine odaklanmasıdır.

İÇAD: Hocam kitabınız, okuyuculara “istihbarat” kavramını açıklayarak başlıyor. İstihbaratın genel kabul gören ortak bir tanımı mevcut mu? Siz istihbaratı nasıl tanımlıyorsunuz?

ALİ BURAK DARICILI: İstihbarat kavramının birçok farklı tanımı yapılabilmektedir. Bu tanımların bazılarının ortak noktası, istihbaratı faaliyet

alanlarına göre kategorize ederek bir değerlendirmede bulunmasıdır. Bahse konu yaklaşımla ele alınması halinde istihbarat faaliyeti; “*bir devletin sekiz ana konudaki (askeri, siyasi, ekonomik, sosyal, ulaştırma, biyografi, ilmi ve teknik) örtülü bilgilerinin temin edilmesi hedefine odaklanan ve hasım bir devlet tarafından sürdürülen planlı ve örtülü gizli faaliyetler*” şeklinde tanımlanabilir. Ancak bahse konu genel tanımlamanın günümüz dünyasında bilginin son derece çeşitlendiği, her alanda en kıymetli değer haline geldiği bir dönemde tam anlamıyla isabetli olmadığı, ayrıca istihbari faaliyetleri belirtilen şekilde sekiz ana konu ile sınırlandırmanın da yetersiz bir yaklaşım olduğu ileri sürülebilir.

Bununla birlikte istihbarat faaliyetlerini salt bir haber toplama çalışması olarak görmek de son derece yetersiz bir değerlendirmedir. İstihbarat faaliyeti haber toplama ve toplanan bu haberlerin analizi şeklinde ilerleyen bir süreci işaret eder. Bu süreç, istihbarat ihtiyaçlarının tespiti ve yönlendirilmesi, haberin toplanması, haberin işlenmesi ve istihbaratın yayımı ve kullanılması şeklindeki aşamalara sahip bir “*istihbarat çarkı*” şeklinde tanımlanabilir. İyi analiz edilerek, karar vericiye doğru ve zamanında ulaştırılan stratejik istihbarat, etkili politikaların belirlenmesine önemli ölçüde katkı sağlar.

Belirttiğim gibi istihbarat kavramının birçok tanımı yapılmaktadır. Bu tanımlar, benzer şeyleri ifade etmekte ve çeşitli açılardan doğru noktaları vurgulamaktadır. Genel bir yaklaşımla, söz konusu kavramsallaştırmaların ortak noktasının çeşitli yöntemlerle angaje edilen (devşirilen) elemanlardan (muhbir) veya teknolojik imkânlardan istifade edilerek planlanan haber toplama teknikleriyle, haberlerin elde edilmesi ve bu haberlerin de analiz edildikten (kıymetlendirme ve tasnif) sonra karar vericiye (müşteriye) sunulmasını işaret ettiği değerlendirilebilir. Bu tanımda da ifade edildiği üzere istihbari bilgi, bir süreç içinde elde edilmektedir.

Bu itibarla istihbarat; “*bilginin toplanması, analiz edilmesi ve kullanılabilir hale getirilmesidir.*” Bunun dışında istihbarat; “*hedef devlet veya örgütün faaliyetleri ile üretebilecekleri risk ve tehditleri zamanında tahmin etmek için ortaya konmuş kurumsal bir yetenek*” şeklinde de tanımlanabilir. İstihbaratı söz konusu bakış açılarının ötesinde, çok daha büyük bir beklenti ve yanlış anlaşılımlar ile değerlendirmek hatalı bir yaklaşım olacaktır. Bir istihbarat servisini olası risk ve tehditleri zamanında haber vermeye çalışan kurumsal bir yapı şeklinde anlamak ve istihbarat servisinden bu şekilde talepte bulunmak, siyasi karar alıcıyla istihbarat

servisi yönetimi arasındaki ilişkilerin sağlıklı bir zeminde yürümesini sağlayacaktır.

İÇAD: Kitabınızda “istihbarat çarkını” anlatıyorsunuz. Söz konusu çarktan ne anlamalıyız? İstihbarat çarkıyla ilgili süregelen akademik tartışmaları nasıl değerlendiriyorsunuz?

ALİ BURAK DARICILI: İstihbarat çarkı, bir istihbarat servisinin faaliyet konuları ile ilgili olarak, istihbari konu veya hedefin tespiti, bu hedef veya konu ile ilgili olarak haber toplama, haberi analiz etme, dış makam ile koordinasyon, siyasi karar verici ile ilişkilerin düzenlenmesi vb. konulardaki işleyiş mekanizmasını anlatan bir kavramdır. Bu kavram, istihbarat servisinin faaliyet sürdürme mantalitesini anlatmak ve kavramsallaştırmak açısından önem arz etmektedir. Bununla birlikte bir istihbarat çarkı ile ortaya konulan süreçlerin, bir istihbarat servisinin sahadaki operasyonlarında tam anlamıyla ve birebir uygulandığı da düşünülmemelidir.

İstihbarat çarkı, geleneksel bir bakış açısıyla (1) istihbarat ihtiyaçlarının tespiti ve yönlendirilmesi, (2) haberin toplanması, haberin işlenmesi ve (3) istihbaratın yayımı ve (4) kullanılması şeklindeki aşamalara sahip bir süreci ifade etmektedir.

Söz konusu geleneksel yaklaşım elbette ki doğru noktaları işaret etmektedir. Ancak günümüz dünyasında bilginin son derece çeşitlendiği, her alanda en kıymetli değer haline geldiği, risklerin ve tehditlerin çeşitlenerek, kaynaklarının asimetrik ve belirsiz bir hale evrildiği düşünüldüğünde, bu geleneksel bakış açısının revize edilmesinde fayda bulunmaktadır. Ayrıca bahse konu istihbarat çarkı modeli, daha çok espionaj faaliyetleri için uygundur. Bununla birlikte kontr/espionaj, kontr/terörizm (iç güvenlik istihbaratı), özel/örtülü faaliyetler, sınır aşan organize suç ile mücadele, stratejik istihbarat üretme, güvenlik tahkikatları (soruşturmaları), istihbarat diplomasisi gibi faaliyet alanları için farklı istihbarat çarkı modellerini kullanmak gerekmektedir.

İÇAD: İstihbarat denildiğinde doğal olarak gizemli, örtülü, gizli faaliyetler akla geliyor. Ancak istihbaratın bir de akademik boyutu var. Size göre Türkiye’de akademik alanda istihbarat çalışmalarının durumu nedir?

ALİ BURAK DARICILI: Kitabımızın temel amaçlarından biri istihbaratta “zekanın” ön planda tutulduğu ve aynı zamanda istihbaratın entelektüel bir faaliyet olduğunun okuyucuya iletilmesidir. Bu hedefin belirlenmesinin temel nedeni, Türkiye’de istihbarat servisleri ve istihbari faaliyetler ile ilgili

kamuoyunun genelinde hâkim olan olumsuz kanaattir. Söz konusu olumsuz kanaat ise temel itibariyle Soğuk Savaş döneminde süre gelen istihbari faaliyetlerin, genel itibariyle antidemokratik usul ve metotları içermesinden ve istihbaratı sürekli bir gizem, komplo teorileri ve hareket/macera esasına göre tanıtan filmler, diziler ve diğer yayınlardan kaynaklanmaktadır.

Bu noktadan hareketle Türkiye'nin yanı sıra dünyanın hemen hemen her ülkesinde istihbarat kelimesine yönelik olarak halk arasında negatif ve önyargılı bir bakış açısının olduğu rahatlıkla ifade edilebilir. Ayrıca istihbarat kavramı, sıradan insanların önemli bir kısmı arasında yaptığı olumsuz çağrışımlar nedeniyle, sıklıkla kullanılmaktan kaçınılan bir kelime olarak da değerlendirilmektedir. Çünkü bu kavram hayatın günlük rutini içinde yaşayan insanlar için bilinmezliği ve tehlikeyi temsil etmektedir.

İster demokratik ister totaliter bir rejim ile yönetilsin, toplumlar için istihbarat, devletin bir baskı aracı olarak görülmektedir ve bu kavrama karşı doğal olarak bir ön yargı hissedilmektedir. Öte yandan istihbarat kavramı entelektüel bir aktivitedir. Bu entelektüel aktivite ise zekâ ile planlanan faaliyetlerin bir bütünüdür. İstihbari faaliyetlere olumsuz anlamlar yüklemek, bu kavramı özellikle ülkemizde sürekli olarak komplo teorileri ve özel kuvvet operasyonları ile ilişkilendirmek, kavramın temel anlamına ve yaklaşımlarına aykırıdır. Bu itibarla, istihbaratı “*analitik ve pratik zekâ ile planlanan, gerektiğinde sabırla ve disiplinle sonuca ulaşmak için üstün entelektüel kabiliyetlerin sergilendiği, tüm bu süreçlerin de sofistike ve son derece gelişmiş teknolojik imkânlarla desteklendiği bir süreç*” olarak kabul etmek gerekmektedir.

Akademik düzeyde ise Türkiye'deki istihbarat çalışmaları henüz başlangıç aşamasındadır. İstihbarat tarihi alanında ve istihbarat ile ilgili çeşitli yayınlar üretilmeye başlanmışsa da bunlar henüz çeşitlenmemiş ve yaygınlaşmamıştır. Bu itibarla güçlü bir istihbarat ekolüne sahip olan Türk istihbaratının, kendi akademik alnını da yaratması bence çok önemlidir. Bu kitabımın da bu noktada katkı sağlayacağına inancım tamdır.

İÇAD: Kitabınızda da bir bölüm ayırdığımız üzere, istihbaratın siyasallaşması devletler için ne tür sorunlar yaratabilir?

ALİ BURAK DARICILI: İstihbarat yapısının demokratik yöntemler ile iş başına gelmiş ve ülkeyi demokratik prensipler ile yöneten bir siyasi otoritenin emrinde olması demokrasilerin bir gereğidir ve bu durum istihbaratın pozitif yönde siyasallaşması kavramı ile açıklanır. İstihbaratın negatif yönde siyasallaşması ise bir istihbarat servisinin devletin ulusal

çıkarlarından ziyade, siyasi iktidarın siyasi çıkarlarına hizmet eder hale gelmesi anlamına gelmektedir. Bu durum, bir ülkenin demokrasisi açısından büyük bir risktir. Bu nedenle de denetim mekanizmasının istihbaratın negatif yönde siyasallaşmasına izin vermeyecek şekilde tesis edilmesi gerekmektedir. Sonuç olarak, istihbarat servisi yönetiminin siyasi iktidarın olası şahsi isteklerine karşı koyabileceği mekanizmaların tesis edilmesi önem arz etmektedir. Bunun olmaması halinde istihbarat servisi iktidarın veya rejimin devamlılığı ve güvenliğini sağlamak için, iktidarın bir şiddet enstrümanına yönelebilir.

İÇAD: Hocam kitabınızın son bölümünde ise özel istihbarat şirketlerini anlatıyorsunuz. Sizce özel istihbarat şirketleri devletlerin istihbarat yeteneklerine ilave pozitif katkılar sunar mı? Bu şirketlerin yaratabileceği riskler de mevcut mudur?

ALİ BURAK DARICILI: İstihbarat şirketleri, istihbari faaliyetlerin geleceğinde hayati öneme sahip olacaklardır. Bu kaçınılmaz bir olgudur. Buradaki temel sorun bu tür şirketleri hukuki ve demokratik bir denetim altında faaliyet gösterir hale getirmektir. Bu tür şirketlerin olumlu ve olumsuz yanları vardır.

Olumlu yanların en başında, “isnat” ve “ispat” meseleleri gelmektedir. Bir devlet uluslararası hukuka uygun olmayan bir dış müdahaleyi, pekâlâ bir özel istihbarat şirketi vasıtasıyla yapabilir. Buna tipik örnek, Wagner Şirketi’nin Afrika’da yürüttüğü faaliyetlerdir. Wagner bir Rus şirkettir, Rus istihbaratı tarafından yönlendirilmektedir. Ancak merkezi Arjantin’dedir. Bu hukuki zeminde Rusya ile bağlantısı konusunda bir iddianızı ispatlanmanız oldukça zordur.

Özel istihbarat şirketlerinin sağladığı diğer olumlu katkılar ise şu şekildedir;

- Özel şirketler bilgisayar yazılımı, donanımı ve diğer bilişim sistemlerini sağlama, geliştirme ve kullanma konusunda resmi kurum ve kuruluşlara göre çok daha verimli hareket edebilmektedirler. Bu nedenle de istihbarat şirketlerinin bilişim teknolojileri temelli olarak sahip oldukları imkân ve kabiliyetlerden istifade edilmesi, istihbarat sistemine son derece nitelikli katkı sağlayabilecektir.

- Kâr amacıyla hareket eden özel şirketlerin idari açıdan hizmet sağlama, sürdürme, gelen şikâyetleri giderme ve sıkıntılı süreçleri yönetme

konusunda hantal yapıya sahip resmi güvenlik ve istihbarat örgütlerine göre üstünlükleri söz konusudur.

- Lojistik sağlama, lojistik ihtiyaçların giderilmesi ve planlanması konusunda kâr motivasyonuna sahip özel şirketler istihbarat ve güvenlik örgütlerine önemli katkı sağlamaktadırlar. Bunun en iyi örneğini ise “Halliburton Şirketi’nin” Irak operasyonu sırasında ABD Silahlı Kuvvetleri’ne sağladığı hizmetler oluşturmaktadır.

- Stratejik istihbarat oluşturma konusunda bünyelerinde istihdam ettikleri nitelikli akademisyenler ile birlikte, “think-tank” kuruluşları istihbarat sistemine önemli katkı sağlamaktadırlar. Resmi güvenlik ve istihbarat servislerinin bütçe imkanları ve personel istihdam etme konusunda yaşadıkları diğer sıkıntılar nedeniyle bu tür kaliteli personeli istihdam etmeleri zor bir süreçtir. Bu nedenle de güvenlik ve istihbarat servislerinin stratejik istihbarat ihtiyaçlarını akademik kuruluşlardan temin etmeleri daha verimli bir stratejidir.

Konu kapsamında özel istihbarat şirketleri ile girdiği ticari ilişkiler kapsamında ortaya çıkan sakıncalı ve tartışmalı durumlar ise genel olarak aşağıdaki haliyle belirtilebilir;

- Bu şirketlerin artan ticaret hacimleri, resmi devlet görevlileri ile ister istemez rüşvet vb. gibi kirli ilişkilerin gelişmesine neden olmuştur.

- Söz konusu ticari faaliyetlerin artan kapasiteleri, verimliliğin değerlendirilmesi ve kıymetlendirilmesi noktasında net bir verinin ve sonucun ortaya konamamasına neden olmaktadır.

- Kâr motivasyonu ile hareket eden bir ticari şirketin sağladığı istihbarat hasılasının kalitesi, çoğu zaman oldukça tartışmalı hale gelebilmektedir.

- Bu tür şirketlerin denetlenmesi ve kontrol edilmesi çoğu zaman oldukça güç hale gelebilmektedir. Sürdürülen faaliyetin özü itibarıyla illegal nitelikte olması, denetim ve kontrol mekanizmalarını etkisizleştirmektedir.

İÇAD: Hocam, dergimizin en önemli amaçlarından birisi “İstihbarat Çalışmaları” alanına katkıda bulunmaktır. Son olarak dergimiz aracılığıyla bu konuda akademik çalışmalar yürütmek isteyenlere neler önerirsiniz?

ALİ BURAK DARICILI: İstihbarat alanında kariyer ve akademik çalışma yapmak isteyen gençler, bir yabancı dili iyi seviyede bilmeli, bir üniversite mezuniyetine, hatta lisansüstü eğitimlere sahip olmalı ve siyasi açıdan

marjinal fikirlerden, gruplardan ve düşüncelerden uzak durmalıdırlar. Bunun dışında kendilerini sosyal yönden daha girişken yapabilecek aktivitelerin içinde olmaları da katkı sağlayacak diğer etmenlerden biridir.

İÇAD: Hocam çok faydalı bir söyleşi oldu. Vakit ayırdığınız için tekrar teşekkür ederiz.

ALİ BURAK DARICILI: İstihbarat çalışmaları konusunda derginizin önemli bir boşluğu dolduracağına inanıyorum. Bu açıdan benimle söyleşi yaptığınız için ben de sizlere teşekkür ediyorum.